

РОЗДІЛ VI. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

УДК 78:37.035:316.62-053.81

М. Кісель

Силезский университет в Катовицах
(Польша)

MUZYKA I JEJ FORMY AKTYWNOŚCI JAKO WSPARCIE W PROCESIE WYCHOWANIA MŁODZIEŻY NIEDOSTOSOWANEJ SPOŁECZNIE

МУЗЫКА И ЕЁ ФОРМЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПОМОЩЬ В ПРОЦЕССЕ ВОСПИТАНИЯ СОЦИАЛЬНО НЕАДАПТИРОВАННОЙ МОЛОДЁЖИ

У підготовленій статті представлені результати досліджень, що показують можливості використання музики та її форми діяльності в роботі з неадаптованою молоддю в якості інструменту й підтримки у процесі виховання. Музика й музичний досвід, у деякому сенсі, допомагають соціально неадаптованій молоді задовольнити багато потреб, які можуть бути виконані не заподіюючи шкоди навколишнім. Головна цінність музичного досвіду полягає в задоволенні потреб радості й задоволення, які з'являються в результаті контакту з можливістю створення та творіння. Автор приходить до висновку, що молодь може мати соціально різноманітні емоційні розлади, які є однією з причин недостатньої ефективності у вирішенні різних життєвих проблем. У цьому випадку музика, як засіб збудження й релаксації та вираження почуттів індивіда, впливаючи на емоції, формування психіки та внутрішнього життя можуть допомогти поліпшити цей стан.

Ключові слова: музика, соціально неадаптована молоді, процес виховання.

Wprowadzenie. Wiek młodzieńczy to czas dorastania społecznego, zwany okresem adolescencji. Obejmuje on wiele elementów osobowości młodego człowieka zmieniających się pod wpływem dojrzewania fizjologicznego, umysłowego, emocjonalnego i społecznego. Psycholodzy (M. Żebrowska, M. Kielar-Turska, B. Harwas-Napierała, J. Trempała i in.) wskazują na wielość modeli dorastania, a także zróżnicowania płynące z odmienności podejmowanych działań i zachowania młodzieży. Źródłem tych różnic z reguły jest środowisko społeczne jednostki, odmienność kulturowa, baza socjalna, wiek, wykształcenie, uzdolnienia oraz własna indywidualność jednostki. Niedostosowanie społeczne stanowi sytuację, w której pojedynczy człowiek lub grupa nie umie odnaleźć swojego miejsca w społeczeństwie i nie ma niezbędnej kompetencji kulturowej. Sytuacja ta może być spowodowana brakiem odpowiedniej socjalizacji lub nagłym powstaniem odmiennych warunków społecznych, do których jednostka lub grupa nie potrafi się zaadaptować.

Z założenia wydaje się, że najskuteczniejszym sposobem stymulowania aktywności muzycznej adolescentów jest pobudzenie ich do indywidualnych działań, służących zaspokojeniu potrzeb i realizacji celów, przy jednoczesnym wyposażeniu w niezbędne umiejętności wartościowania. Ważne przy tym jest, aby wybór mobilności nie tylko pozostawić w gestii zainteresowanych, ale

również stworzyć warunki umiejętnego wspierania w wyborze. Czynne uczestnictwo w odtwarzaniu i tworzeniu muzyki może przynieść podopiecznym wiele satysfakcji, rozwinąć i wzbogacić psychikę oraz rozbudzić inwencję twórczą. Akcentując powyższe założenia można postawić tezę, iż uwzględniając wartości emocjonalne działań sztuki, muzykę można skutecznie zastosować w celu wzbudzenia zainteresowania, wyzwolenia pożądanych uczuć, usunięcia napięcia, uzyskania ukojenia, poprawy nastroju lub aktywizowania do działania. Radość i satysfakcja z osiągniętych sukcesów zainicjują dalsze działania muzyczne, a to z pewnością przyczyni się do umocnienia równowagi psychicznej i przyspieszy resocjalizację.

Preferencje młodzieży w zakresie wyboru form aktywności muzycznej.

W okresie wielkich przemian, jakie dokonują się w psychice dorastającej młodzieży, szczególnie ważne staje się właściwe pokierowanie zainteresowaniem i postawą wobec muzyki wychowanków. Dorastanie to okres rozwoju młodzieży, w którym pedagogzy winni skoncentrować swoje działania na modelowaniu wrażliwości estetycznej i kultury odbioru, a także ukazaniu najważniejszych wartości i piękna w sztuce muzycznej. Ważne przy tym jest rozwijanie umiejętności muzycznych młodzieży w zakresie różnych form aktywności – takich jak: odtwarzanie muzyki, percepcja muzyki, recepcja, tworzenie – wyrażających się w czynnych działaniach zewnętrznych lub też w kształtowaniu właściwego stosunku do własnych odczuć i przeżyć emocjonalnych, powstałych pod wpływem kontaktu ze sztuką. W ujęciu psychologów muzyki za przedział wieku dorastania, dogodny do rozumienia i przeżywania muzyki w różnych formach, przyjmuje się głównie okres od 13 do 19 roku życia, co znajduje potwierdzenie w działaniach młodzieży na rzecz sztuki w ogóle. W tym okresie muzyka zaczyna zajmować w życiu młodzieży miejsce szczególne i wymieniana jest przez nich jako jedna z najważniejszych dziedzin zainteresowań i aktywności w czasie wolnym [7, 45].

Muzyka nie tylko zaspokaja potrzeby estetyczne, ale młodzież szuka w niej możliwości przeżyć i wzruszeń oraz odreagowania narastających stresów emocjonalnych, typowych dla tego okresu życia [3]. W okresie dojrzewania wzrasta zainteresowanie muzyką popularną, tzw. młodzieżową, tematycznie bliską młodemu pokoleniu, głównie dzięki rytmowi, dynamice i tanecznemu charakterowi. Ten rodzaj muzyki stwarza również duże szanse współuczestniczenia w muzykowaniu i śpiewie, gdyż utwory te dysponują łatwo przyswajalną i inspirującą do odtwarzania melodyką. Nadto muzyka stanowi symbol identyfikacji pokoleniowej, wyrażającej się w stwarzaniu własnej subkultury muzycznej, a także zaspokaja potrzebę więzi i wspólnego przeżywania muzyki [12, 45]. Specyficzna atmosfera koncertów młodzieżowych potęguje współuczestniczenie w jej przeżywaniu. Młodzież utożsamia się z wykonawcami przez strój, słownictwo i wygląd zewnętrzny. W zarysowanym procesie percepcja muzyki jest najbardziej preferowana przez młodych ludzi. A o nastawieniu do

utworu w wielu przypadkach decyduje melodia, nastrój i barwa, natomiast harmonia, aranżacja i wykonawstwo znajdują się na dalszym planie.

Wydaje się, że najskuteczniejszym sposobem stymulowania aktywności muzycznej adolescentów jest pobudzenie ich do indywidualnych działań, służących zaspokojeniu potrzeb i realizacji celów, przy jednoczesnym wyposażeniu w niezbędne umiejętności i wartościowanie. Ważne jest przy tym, aby wybór działań z jednej strony pozostawić w gestii jednostki, ale z drugiej strony stworzyć warunki umiejętnego wspierania w wyborze [2, 117].

Wartość kompensacyjna i resocjalizacyjna muzyki

Bogactwo form oddziaływań muzyki na organizm ludzki stwarza szerokie możliwości stosowania jej w praktyce pedagogicznej [10], a szczególnie może być ona cenna w resocjalizacji. Młodzież niedostosowana społecznie przejawia różnego rodzaju zaburzenia emocjonalne, które są przyczynami nieskuteczności w radzeniu sobie z problemami życiowymi, w rozwiązywaniu pojawiających się w życiu konfliktów. W efekcie nastolatki nie mogą zaspokajać swoich potrzeb, zrealizować zadań życiowych, często przeżywają uczucia smutku, rozżalenia czy lęku. Dość często zdarza się, że doświadczają oni również stanu zniecierpliwienia i złości wobec innych ludzi, przelewając na dorosłych poczucie krzywdy, obwiniając innych za swoje niepowodzenia. Zazwyczaj powoduje to liczne konflikty z otoczeniem. Nadmiar gniewu i agresji młodzi ludzie wyładowują w sposób często zagrażający społeczeństwu [9].

Na modyfikację postaw nieletniego większy wpływ mają czynniki działające na jego sferę emocjonalną, aniżeli na intelektualny wymiar osobowości. O wyborze motywów postępowania bardzo często decydują emocje, a nie czynniki racjonalne. Muzyka w czasie jej odbioru praktycznie redukuje udział bodźca racjonalnego, koncentrując swoje działanie na sferze emocjonalnej [1]. Wpływając na emocje młodego człowieka kształtuje się jego psychika i wzbogaca życie wewnętrzne. Muzyka oddziałuje na jednostkę bez konieczności dużego wkładu intelektualnego z jej strony [8], co nie pozostaje bez znaczenia dla możliwości jej wykorzystania w pracy z nieletnimi. Radość oraz satysfakcja z osiągniętych sukcesów mogą zainicjować dalsze działania muzyczne, tym samym przyczyniając się do umocnienia równowagi psychicznej, wydatnie przyspieszając resocjalizację.

Młodzież niedostosowana społecznie odbiorcą muzyki

Podopieczni wywodzący się z rodzin patologicznych niejednokrotnie borykają się z problemami wychowawczymi. W środowisku, z którego pochodzą brak jest zazwyczaj prawidłowych wzorców osobowych, trudno też o wychowanie w pożądanym obszarze wartości społecznych. Nieletni na co dzień funkcjonują w wysoce demoralizującym środowisku rówieśniczym. Jest to młodzież o niskim poziomie wykształcenia, nie jest rzadką poszerzania swoich horyzontów myślowych, niejednokrotnie prezentuje postawę buntowniczą. Nieletni mają słabo rozwiniętą własną wrażliwość muzyczną oraz nie poszukują własnych odczuć i

doznań artystycznych. Edukację obejmującą ich wiedzę i umiejętności można by określić jako zmierzającą do odrzucenia norm i zasad społecznych. Jednak niewątpliwie w ich codziennej egzystencji muzyka jest stałą zmienną, a percepcja nastawiona jest głównie na niewybredne, łatwo wpadające w ucho utwory nazywane potocznie «kawałkami». Młody człowiek chętnie akceptuje wytwory muzyczne twórców wykreowanych agresywną reklamą przez media. Zazwyczaj jest to repertuar muzyczny łatwo przyswajalny, o nieskomplikowanej melodii i prostej rytmice. Na podstawie obserwacji można wskazać, że preferencje muzyczne nieletnich w nieznacznym stopniu zależą od ich indywidualnych potrzeb estetycznych i stanowią rezultat świadomych wyborów. Natomiast głównie opierają się na przyswajaniu i zauważaniu tego, co proponują mass media i w danym momencie jest bardzo popularne [5]. Czynnikiem determinującym taką postawę percepcyjną w większości bywa sytuacja materialna ograniczająca dostęp rzeszy młodych do tzw. kultury wyższej.

Paradoksalnie, muzyka w życiu młodocianych ma kluczowe znaczenie jako jedna z głównych form rozrywki i sposób przyjemnego spędzenia czasu. W drodze zebranych podczas analizy literatury przedmiotu informacji wynika, że muzyka staje się nieodzownym elementem codziennego życia młodych. Często bywa tak, że młodzież rozpoczyna dzień od włączenia radia lub odtwarza płyt kompaktowych i przy skocznej muzyce kontynuuje poranne czynności. Muzyka towarzyszy im również w szkole, podczas przerw młodzież słucha muzyki przez słuchawki *walkmanów*, *discmanów* i *em-trójek*. Muzyka ułatwia im również w znaczny sposób integrację rówieśniczą poprzez podobną tematykę, wzór bohatera, sposób bycia, a także zagwarantowaną wyłączność w odbiorze. Popularność wśród młodzieży danego rodzaju muzyki stwarza możliwość przynależności do danej grupy o podobnych upodobaniach muzycznych, przy jednoczesnej szansie wyróżnienia się i swoistego manifestowania swojej przynależności. Często z takich grup powstają swego rodzaju subkultury np. hip-hopowcy, metalowcy, czy słuchający muzyki *techno* lub *grunge* [11]. Wówczas bardzo łatwo można zidentyfikować preferencje muzyczne nastolatka, widząc na ulicy chociażby jego specyficzne ubranie.

Dzięki połączeniu muzyki z innymi formami twórczej resocjalizacji tj. sport, drama, czy plastyka, wychowanek odkrywa nieświadomione uczucia, które wyzwolone stanowią pomoc w poznaniu siebie i innych. Wykorzystanie muzyki do celów resocjalizacyjnych może odegrać znaczącą rolę poprzez grupowe słuchanie lub tworzenie muzyki. Jednym z ważniejszych celów takiej formy jest pozbycie się negatywnych emocji, ukazanie różnorodności reagowania na muzykę i inne bodźce, uczenie większej tolerancji i otwartości na drugiego człowieka i jego problemy [8]. Muzyka dla nieletnich może być pomocna w zaspokajaniu jego istotnych potrzeb tj. potrzeby wolności (rozbudzając wyobraźnię, przez co pozwala oderwać się od miejsca, w którym się przebywa, pozwala wyzwolić obrazy, w które nikt nie może ingerować), potrzeby uznania (daje możliwość pokazania

się, zaimponowania, zabłyśnięcia w grupie i na forum społeczności), potrzeby samourzeczywistnienia (poprzez rozwój zdolności muzycznych: tanecznych, wokalnych, instrumentalnych) oraz potrzeby przynależności (zespołowe muzykowanie, bycie członkiem formacji tanecznej).

Aplikacyjny wymiar wykorzystania muzyki w resocjalizacji młodzieży

Badania o charakterze diagnostycznym i rozpoznawczym prowadzone były w wybranych placówkach resocjalizacyjnych województwa śląskiego [6]. Główny cel eksploracji skoncentrowany został na opisie różnych form działalności muzycznej młodzieży objętych działaniami resocjalizacyjnymi. Dodatkowym walorem naukowych dociekań było uzyskanie relacji, z zakresu skuteczności muzycznego wsparcia w procesie wychowania, od podmiotów naukowego sondowania, czyli osób zaangażowanych w proces umuzykalnienia tj.: wychowawców, wychowanków oraz przygotowujących się do wykonywania zawodu pedagoga – studentów. Na podstawie zastosowanej strategii, przeprowadzonych wywiadów, analizy rejestracji wideofonicznych pedagogiczno-artystycznych zdarzeń oraz obserwacji wycinkowej zajęć kulturalno-oświatowych, zarysowany został obraz zróżnicowanych działań w obszarze wykorzystania muzyki i jej form aktywności w badanych placówkach resocjalizacyjnych.

Przytoczone w pierwszej części naukowego sprawozdania zajęcia muzyczne z młodzieżą niedostosowaną społecznie prowadzone były w zakładzie poprawczym w ramach zespołu artystycznego. Rozwijanie zainteresowań wychowanków sztuką stanowiło w tym przypadku jedną z licznych form pracy wychowawczej. Z przeprowadzonego wywiadu wyniknęło, że opiekunom nieletnich nie chodziło jedynie o stworzenie warunków do zwykłego obcowania wychowanków z muzyką, która zazwyczaj towarzyszyła młodzieży od chwili pobudki (była nią zazwyczaj muzyka *techno* czy *hip-hop*), ale o celowe prowadzenie zajęć artystycznych w ramach zespołu artystycznego. W omawianym przypadku praca muzycznego «bendu» wsparta była głównie działalnością jednego z wychowawców, który realizując swoją pasję muzyczną, pragnął zaszcześcić ją również młodym odbiorcom. W trakcie zorganizowanych zajęć grupa poznawała standardy muzyczne głównie z zakresu polskiej muzyki *rockowej* i *bluesowej*. Do zespołu muzycznego stopniowo zaczęli należeć wychowankowie, którzy nie tylko potrafili grać na instrumentach muzycznych tj. gitara, trąbka, perkusja, ale również ci, którzy wykazywali zainteresowanie śpiewem. Osoby, które początkowo nie ujawniały wyraźnych umiejętności muzycznych, a wykazywały się jedynie dużym zaciekawieniem, wstępując do zespołu mogły liczyć na ofertę kształcenia pod okiem wychowawcy-instruktora, i z czasem zasilić skład osobowy tzw. grupy koncertowej. Fakt grania w zespole muzycznym oraz udział w licznych występach (według relacji respondentów) przyniósł konkretne korzyści w postaci pozytywnych efektów zmian w postawie i zachowaniu wychowanków. Analizując wypowiedzi wybranych podmiotów badań można uzyskane w pracy wychowawczej efekty odnieść od stricte

resocjalizacyjnych (polegających na podniesieniu w znacznym stopniu samooceny u nieletnich), kompensacyjnych (będących efektem obcowania z publicznością i akceptacją), aż do hedonistycznych (uwidocznionych w odczuciu przyjemności związanych z grą i śpiewem).

Podczas organizowania zajęć wychowawczych, wspartych różnorodnymi formami aktywności muzycznej, nie do przecenienia była postawa wychowawców sprawujących w placówce funkcje instruktorów. Zainteresowanie pedagogów muzyką, co znalazło potwierdzenie w uzyskanych efektach artystyczno-wychowawczych, znalazło odbicie w pracy resocjalizacyjnej dwóch pedagogów zakładu poprawczego.

Drugą propozycją stały się zajęcia wychowawcze z elementami muzyki i tańca, które prowadzono nie tylko z dziewczętami, ale również z chłopcami. W przypadku jednego z ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzież męska brała udział w pracy swoistych formacji tanecznych *break dance* i *hip-hop*. Opisani wychowankowie w większości pochodzili ze środowisk miejskich (tzw. wielkich blokowisk) gdzie gros czasu wolnego spędzali «na ulicy». Z ustaleń wstępnych wynikało, iż wykazywali oni opóźnienia w nauce oraz wyraźnie manifestowali swoją niechęć do szkoły. Wykazywali przy tym jedynie zainteresowanie muzyką i tańcem wyczynowym (szokującym, wyrazistym oraz wymagającym dużej sprawności fizycznej). Cel resocjalizacyjny postawiony przez wychowawców, a realizowany w ramach zajęć muzyczno-tanecznych, skoncentrowany został na wywołaniu zmiany postawy młodzieży wobec szkoły, kształtowaniu świadomości zagospodarowania czasu wolnego oraz rozwijaniu pożądanых zainteresowań. Zaproponowane zajęcia miały dostarczyć młodym ludziom informacji na temat pozytywnych i negatywnych skutków przynależności do młodzieżowych grup nieformalnych, nastawionych w większości na agresję, przemoc i wandalizm. Stąd jednym z tematów spotkań wychowawczych stało się ukazanie historii polskiej kultury *blockersów*, życia młodocianych w wielkomiejskich środowiskach z betonu i stali oraz działalności *grafficiarzy*, *break dance'owców*. Elementem terapeutycznym i wsparciem młodych gniewnych było pokazanie nie tylko patologicznego otoczenia ruchu *hip-hop'owego*, ale przede wszystkim drogi wyjścia z toksycznego środowiska *blockersów* (właśnie przez muzykę *hip-hop*) do miejsca własnej realizacji i kształtowania prawidłowych relacji z sobą i innymi ludźmi. Możliwości resocjalizacyjne muzyki i tańca przedstawiono na przykładzie jednego z wychowanków (Marka Z.), który pracował na zajęciach artystycznych i po pewnym czasie zweryfikował swoje zachowanie oraz zmienił swój stosunek do nauki, stając się liderem w swojej dziedzinie oraz jednostką pragnącą realizować swoje marzenia poprzez muzykę i taniec. Pozostali członkowie grupy objęci działaniem wymagają jeszcze intensywnego wsparcia ze strony opiekunów w dążeniu realizacji wyznaczonych celów.

Trzeci przykład stanowi przykład zespołu wokalnno-muzycznego, które w pracy wychowawczej z młodzieżą miał swoją długą tradycję. Ideą działania zespołu

stało się niesienie radości innym ludziom, zwłaszcza chorym, samotnym i skrzywdzonym przez los. Wybrane do opisu zajęcia artystyczne odbywały się regularnie w schroniska dla nieletnich, i w dużej mierze cieszyły się znacznym zainteresowaniem pensjonariuszy. W większości uzyskanych opinii od wychowawców, dały one możliwość samorealizacji poprzez częstych kontakty nieletnich ze środowiskiem otwartym. Oprócz praktycznej nauki śpiewu, uczestnicy mogli słuchać różnych gatunków muzyki, wykonywać zadania rytmiczne z tekstem literackim i na instrumentach perkusyjnych, kształcić głos i słuch, poznawać również fragmenty życiorysów wybranych kompozytorów. Prowadzone działania wymagały nie tylko uzdolnień specjalnych, ale przede wszystkim zaangażowania i samodyscypliny od wychowanków. W trakcie swojej aktywności pedagogiczno-artystycznej członkowie zespołu otrzymali szansę wzięcia udziału w szeregu imprez artystycznych, przeglądach i konkursach na poziomie regionu. Występy publiczne podopiecznych z reguły cieszyły się dużym zainteresowaniem, uzyskując wysoką ocenę artystyczną, a przede wszystkim sprawiały wiele radości słuchaczom, i co nie jest bez znaczenia, samym wykonawcom. Grupowe nauczanie śpiewu i wykonawstwo pokazało, że sukces jednostkowy uzależniony był w wielu przypadkach od postawy każdego z członków muzykującej grupy, a ostateczny sukces stawał się wypadkową świadomego współdziałania wszystkich zaangażowanych. Wykorzystanie muzyki wokalne jako narzędzia wychowawczego (jak opisał to jeden ze studentów pedagogiki resocjalizacyjnej – Marcin J.) umożliwił z różnym powodzeniem aktywizację zespołu i poszczególnych w nim jednostek, pozwolił także na integrację zespołu, poznanie własnej wartości jej członków, dokonanie obiektywnej oceny indywidualnych osiągnięć, ale również przyczynił się do ukierunkowania uwagi i zainteresowania na działania pożyteczne z punktu społecznego.

Interesującym przedsięwzięciem z punktu wychowawczego było wykorzystanie w pracy z nieletnimi, w jednym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, działań opartych na założeniach teatru resocjalizacyjnego. Zastosowana metoda polega na przygotowaniu różnych przedstawień artystycznych: tanecznych, wokalnie-instrumentalnych, bądź parateatralnych. Zasygnalizowane przedsięwzięcie realizowane było pod kierunkiem wykwalifikowanego instruktora, który podjął się zadania dzięki współpracy ośrodka wychowawczego z domem kultury. O wyborze repertuaru, w trakcie opracowania programów, współdecydowali instruktor, wychowawca grupy oraz młodzież. W czasie organizowanych spotkań zaobserwowano zawiązanie się specyficznych relacji między członkami grupy, często opartych na przyjaźni. To pozwoliło na stworzenie atmosfery sprzyjającej pozytywnemu modelowaniu osobowości wychowanków oraz przyczyniło się do zmiany w ich myśleniu i postawie. W organizowanej pracy artystyczno-wychowawczej wykorzystany został społeczny kontekst przestrzeni scenicznej. Wypracowane w czasie prób obycie ze sceną i widownią oraz pozytywne relacje między członkami zespołu z

czasem uległy utrwaleniu. Zdobyte umiejętności i wypracowane formy kulturalnego zachowania stopniowo zaczęły być przenoszone do realnej rzeczywistości. W działaniach artystycznych realizowanych metodą teatru resocjalizującego z założenia wzajemnie przenikają się elementy sztuki tj.: muzyki, plastyki, literatury, dramy. Stąd w trakcie pracy i późniejszej prezentacji zaobserwowano u wychowanków skłonność do poszukiwania nowych rozwiązań, wykorzystania sztuki jako swoistego środka wypowiedzi i ujawniania emocji, a także miejsca do samorealizacji.

Mając w pamięci cztery przytoczone opisy działań artystyczno-wychowawczych warto podkreślić, iż wykorzystanie muzyki i jej form aktywności do celów resocjalizacyjnych powinno być realizowane było wśród nieletnich w formie czynnej, zwłaszcza w grupowym odbiorze. Poddane charakterystyce sposoby obcowania młodzieży z muzyką w wielu przypadkach podejmowanej aktywności pozwoliły wychowankom na odreagowanie emocji, przeniesienie się w inny, jakże zindywidualizowany świat marzeń, wzbogaconych odczuć oraz uporządkowanych myśli. Muzyka i towarzyszące jej przeżycia umożliwiły młodemu zagubionemu jednostkom na zaspokojenie wielu potrzeb, które można było spełnić nie krzywdząc innych. W wielu przypadkach podstawową wartością przeżycia muzycznego stało się zaspokojenie potrzeby radości, które wynikało już z samego kontaktu z utworem muzycznym.

Zakończenie. Młodzież niedostosowana społecznie przejawia niejednorodnego zaburzenia emocjonalne, które są jednym z powodów braku skuteczności w radzeniu sobie z różnymi problemami życiowymi. W tym przypadku muzyka, jako środek pobudzenia i rozluźnienia oraz wyrażania uczuć jednostki, wpływając na emocje, kształtując psychikę i życie wewnętrzne może przyczynić się do poprawy tego stanu. Dzieło muzyczne poprzez komunikowane treści, których nie można przekazać w sposób werbalny i wizualny, spełnia rolę stymulatora pobudzającego skojarzenia i fantazję. Warunkiem uzyskania sukcesu w realizacji zarysowanych zamierzeń jest właściwy dobór materiału muzycznego i sposobu kontaktu młodych z wybraną formą aktywności muzycznej.

Uwzględniając wartości emocjonalne działa sztuki, muzykę można zastosować w celu wzbudzenia zainteresowania, wyzwolenia pożądanego uczuć, usunięcia napięcia, uzyskania ukojenia czy chociażby poprawy nastroju lub aktywizowania do działania. Czynne uczestnictwo w tworzeniu muzyki może przynieść podopiecznym wiele satysfakcji, rozwinąć i wzbogacić psychikę oraz inwencję twórczą. Podczas zajęć muzycznych połączonych z innymi elementami sztuki, w sprzyjających warunkach, dochodzi do formowania w wychowankach wrażliwości, systematyczności, odpowiedzialności, umiejętności współżycia i współpracy z grupą. Ważnym ogniwem w procesie wykorzystania muzyki i jej form aktywności w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie, jako instrumentu wsparcia w procesie wychowania, staje się kompetentny i wrażliwy wychowawca. Jego wiedza i umiejętności organizacyjne, pedagogiczne

i kulturalne sprawiają, iż w placówkach resocjalizacyjnych tj.: ośrodki wychowawcze, schroniska dla nieletnich czy zakłady poprawcze, skutecznie będą prowadzone inicjatywy oparte na muzyce i muzykowaniu młodzieży.

LITERATURA

1. Florczyk J. Twórczość i sztuka w resocjalizacji: wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne / J. Florczyk. – Białystok : 2010. – S. 156.
2. Kisiel M. Wychowawcza rola muzyki w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie / M. Kisiel // Adolescencja. Szanse i zagrożenia ; red. T. Misztalski, G. Waclawik. – Dąbrowa Górnicza, 2008. – S. 117–126.
3. Konaszkiewicz Z. Wychowawcze funkcje odbioru muzyki / Z. Konaszkiewicz // Kultura i Społeczeństwo. – 1976. – № 1. – S. 35–48.
4. Konopczyński M. Twórcza resocjalizacja: wybrane metody pomocy dzieciom i młodzieży / M. Konopczyński. – Warszawa, 1996. – S. 174.
5. Laskowska H. Muzyka młodzieżowa w środowisku społecznym ludzi młodych / H. Laskowska. – Bydgoszcz, 1999. – 157 s.
6. Łobocki M. Metody i techniki badań pedagogicznych / M. Łobocki. – Kraków : «Impuls», 2005. – 330 s.
7. Manturzevska M. Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki / M. Manturzevska. – Warszawa, 1990. – 391 s.
8. Marków S. Rola sztuki w procesie resocjalizacji / S. Marków, M. Pionk // Wybrane zagadnienia z metodyki wychowania resocjalizacyjnego / red. H. Gąsior. – Katowice, 1980. – S. 87–99.
9. Pytka L. Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne i metodyczne / L. Pytka. – Warszawa, 1993. – 204 s.
10. Rogalski E. Muzyka w pozaszkolnej edukacji / E. Rogalski. – Bydgoszcz, 1992. – 228 s.
11. Sołtysiak T. Młodzież w podkulturach / T. Sołtysiak. – Bydgoszcz, 1993. – 176 s.
12. Uchyła-Zroski J. Promuzyczne zachowania młodzieży w okresie dorastania i ich uwarunkowania / J. Uchyła-Zroski. – Katowice, 1999. – 238 s.

РЕЗЮМЕ

Кисель М. Музыка и её формы деятельности как помощь в процессе воспитания социально неадаптированной молодёжи.

В подготовленной статье представлены результаты исследований, показывающие возможности использования музыки и её формы деятельности в работе с неадаптированной молодёжью в качестве инструмента и поддержки в процессе воспитания. Музыка и музыкальный опыт, в некотором смысле, помогают социально неадаптированной молодёжи удовлетворить многие потребности, которые могут быть выполнены не причиняя вреда окружающим. Главная ценность музыкального опыта заключается в удовлетворении потребностей радости и удовлетворения, которые появляются в результате контакта с возможностью создания и творения. Автор приходит к выводу, что молодёжь может иметь социально разнородные эмоциональные расстройства, которые являются одной из причин недостаточной эффективности в решении различных жизненных проблем. В этом случае музыка, как средство возбуждения и релаксации и выражения чувств индивида, влияя на эмоции, формировании психики и внутренней жизни могут помочь улучшить это состояние.

Ключевые слова: музыка, социально неадаптированная молодёжи, процесс воспитания.

SUMMARY

Kisiel M. Music and its forms of activity as an aid in the process of education of socially maladjusted youth.

The results of the study show that the use of music and its forms of activity with the aim of re-socialization, in most cases, was realized in the form of active, initiating joint creative activity. Described in the article ways of attracting young people to the music allowed students to recover from of emotions, moving in other, private world of dreams, enriched by feelings, wise thoughts. Music and musical experience, in a sense, helped young, lost persons to meet many needs that can be met without hurting others. The main value of musical experience is to meet the needs of joy and satisfaction, which appear as a result of contact with creation and possibility of creation.

The author concludes that youth can have socially heterogeneous emotional disorders, which are one of the reasons for lack of effectiveness in dealing with various life problems. In this case music, as a means of excitation and relaxation, and expression of feelings of an individual, affecting emotions, shaping the psyche and inner life can help improve this condition. With the help of music one can get knowledge that could not be transmitted in verbal and visual way, music acts as a stimulator of association thinking and imagination. The condition of achieving success in the implementation of the identified tasks is the correct choice of musical material and method of contact of youth with the chosen form of musical activity.

Taking into account the impact of art on emotional state of the person, music can be used to excite the interest, to liberate of the desired feelings, to remove stress, to find comfort, or at least improve somebody's mood or drive to action. Active participation in music making can bring young people great satisfaction, expand and enrich the psyche and creativity. During music lessons which are connected with other elements of art, in favorable conditions comes to the formation in students sensitivity, self-discipline, responsibility, communication skills and ability to work with a group. An important link in the use of music and its forms of activity in the work with socially maladjusted youth, as a support tool in the process of education becomes a competent and empathetic teacher. His knowledge and organizational skills, pedagogical and cultural activities contribute to the fact that in such institutions as educational centers, juvenile shelters or correction institutions initiatives based on music and music making of youth will be effectively implemented.

Key words: music, socially maladjusted youth, process of education.

УДК 37.013.42:372.3

Г. О. Корінна

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРІВ ТА ПОКАЗНИКІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Статтю присвячено проблемі готовності студентів факультетів соціальної педагогіки вищого навчального закладу до роботи з дітьми у процесі статево-рольової соціалізації. Автором подано визначення поняття «готовність майбутніх соціальних педагогів до статево-рольової соціалізації дошкільників», ґрунтовно висвітлено критерії готовності майбутніх педагогів до статево-рольової соціалізації дошкільників (когнітивно-операційний, особистісно-мотиваційний, творчо-діяльнісний) і виділено відповідні показники. Визначено критерії та показники можуть використовуватися для